

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH MAŁŻEŃSKICH

Zakres przedmiotowy- art. 425 KPC

O unieważnienie
małżeństwa

O ustalenie
nieistnienia
małżeństwa

O ustalenie istnienia
małżeństwa

O rozwód

O separację na
żądanie jednego z
małżonków

*ustanowienie
rozdzielności
majątkowej między
małżonkami (452
KPC)

W sprawach małżeńskich właściwym sądem jest sąd okręgowy (art. 17 pkt 1 KPC)
Separacja na zgodny wniosek małżonków- postępowanie nieprocesowe- art. 567¹ i nast. KPC

Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich nie łączy się z żadnym innym postępowaniem odrębnym

**tylko niektóre przepisy właściwe dla tego postępowania odrębnego*

Sprawy o unieważnienie małżeństwa

Przyczyny:

1) brak osiągnięcia odpowiedniego wieku (co do zasady, 18 lat, chyba że sąd opiekuńczy zezwolił na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat szesnaście)- art. 10 KRO

**chyba że przed wytoczeniem powództwa małżonek osiągnął wymagany wiek,*

** jeżeli kobieta zaszła w ciążę, mąż nie może żądać unieważnienia na podstawie powyższej przesłanki;*

2) jeden z małżonków był ubezwłasnowolniony całkowicie- art. 11 KRO

**chyba że zostało ono uchylone;*

3) choroba psychiczna albo niedorozwój umysłowy- art. 12 KRO

**chyba że choroba ustała*

4) pozostawanie w związku małżeńskim, tzw. bigamia- art. 13 KRO

** chyba że poprzednie małżeństwo ustało lub zostało unieważnione. Powyższe wyłączenie nie dotyczy jednak sytuacji, gdy ustanie tego małżeństwa nastąpiło przez śmierć osoby, która zawarła ponowne małżeństwo pozostając w poprzednio zawartym związku małżeńskim.*

5) pokrewieństwo/powinowactwo między małżonkami (krewni w linii prostej, rodzeństwo ani powinowaci w linii prostej)- art. 14 KRO

6) stosunek przysposobienia między małżonkami- art. 15 KRO

**chyba że stosunek ten ustał;*

7) z powodu wad oświadczenia woli zawartych w art.

15¹ KRO (oświadczenie zostało złożone: 1)przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli; 2)pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony; 3) pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie mógł się obawiać, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste) *

***ograniczone czasowo:** Nie można żądać unieważnienia małżeństwa po upływie sześciu miesięcy od ustania stanu wyłączającego świadome wyrażenie woli, od wykrycia błędu lub ustania obawy wywołanej groźbą - a w każdym wypadku po upływie lat trzech od zawarcia małżeństwa.

8) art. 16 KRO- jeżeli brak było zezwolenia sądu na złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez pełnomocnika albo jeżeli pełnomocnictwo było nieważne lub skutecznie odwołane.

Jednakże nie można z tego powodu żądać unieważnienia małżeństwa, jeżeli małżonkowie podjęli wspólne pożycie.

- **Co do zasady jest to katalog numerus clausus przyczyn unieważnienia małżeństwa. Należy jednakże zwrócić uwagę na paragraf 2 art. 55 KRO** (Jeżeli po uznaniu jednego z małżonków za zmarłego drugi małżonek zawarł nowy związek małżeński, związek ten nie może być unieważniony z tego powodu, że małżonek uznany za zmarłego żyje albo że jego śmierć nastąpiła w innej chwili aniżeli chwila oznaczona w orzeczeniu o uznaniu za zmarłego. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli w chwili zawarcia nowego związku małżeńskiego strony wiedziały, że małżonek uznany za zmarłego pozostaje przy życiu.)

Sprawy o ustalenie istnienia małżeństwa

- Powód będzie twierdził, że małżeństwo zostało zawarte mimo np. nieistnienia aktu małżeństwa

Sprawy o ustalenie nieistnienia małżeństwa

Art. 2 KRO [Ustalenie nieistnienia małżeństwa] Jeżeli mimo niezachowania przepisów artykułu poprzedzającego (tj. mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński lub ewentualne zostanie zawarty tzw. ślub konkordatowy czy przed konsulem) został sporządzony akt małżeństwa, każdy, kto ma w tym interes prawny, może wystąpić z powództwem o ustalenie nieistnienia małżeństwa.

Przykłady:

- obie strony są tej samej płci,

- osoba, która przyjęła oświadczenie stron nie była urzędnikiem stanu cywilnego.
- Strony nie złożyły oświadczeń jednocześnie

Gdy żądanie ustalenia nieistnienia małżeństwa nie będzie wysuwane na podstawie naruszenia art. 1 KRO zastosowanie znajdzie regulacja ogólna z art. 189 KPC

Art. 189 [Powództwo o ustalenie] Powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Przykłady

- sprawy o ustalenie, że małżeństwo zostało unieważnione lub rozwiązane przez rozwód,
- sprawy o ustalenie, że małżeństwo ustało wskutek uznania jednego z małżonków za zmarłego

Sprawy o rozwód

Art. 56 § 1 KRO

Jeżeli między małżonkami nastąpił **zupełny i trwały rozkład pożycia**, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód. (przesłanka pozytywna)

§ 2. Jednakże mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód **nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałoby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.** (przesłanka negatywna)

§ 3. Rozwód **nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.** (przesłanka negatywna)

Sprawy o separację na żądanie jednego z małżonków (tzw. separacja sporna)

Art. 61¹ § 1. Jeżeli między małżonkami nastąpił **zupełny** rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd orzekł separację.

* Brak przymiotu trwałości

Odrębności

Pełnomocnictwo
szczególne

Nie można oprzeć się
wyłącznie na uznaniu
powództwa lub
przyznaniu okoliczności
faktycznych

Nieusprawiedliwione
niestawiennictwo
powoda na pierwsze
posiedzenie powoduje
zawieszenie
postępowania

Zakaz przesłuchania
małoletnich w
charakterze świadków

Rozszerzona
skuteczność wyroku w
części dot. praw
niemajątkowych

Dowód z przesłuchania
stron- przy sprawach o
rozwód i separację

Możliwość skazania na
grzywnę strony, która
mimo wezwania do
osobistego
stawiennictwa nie
stawiła się

Możliwość
przeprowadzenia
wywiadu
środowiskowego

Posiedzenie przy
drzwiach zamkniętych

PEŁNOMOCNICTWO

Art. 426 [Pełnomocnictwo] Do reprezentowania strony konieczne jest pełnomocnictwo udzielone do **prowadzenia danej sprawy**.

- Konkretna, indywidualnie oznaczona sprawa, wskazanie stron postępowania oraz przedmiotu sprawy

W przypadku udzielenia pełnomocnictwa do poszczególnych czynności procesowych koniecznym jest wymienienie tych czynności oraz oznaczenie sprawy poprzez wskazanie jej przedmiotu oraz stron postępowania

Kto może być pełnomocnikiem?

W sprawie o rozwód pełnomocnikiem procesowym mogą być prócz adwokata (lub radcy prawnego) tylko rodzice, rodzeństwo lub zstępni, strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia, jeżeli udzielono im pełnomocnictwa do prowadzenia danej sprawy (art. 87 § 1 w związku z art. 426 KPC)- uchwała SN z 25.7.1978 r, sygn. III CZP 43/78

Niektórzy przedstawiciele doktryny (np. Z. Krzemiński) wyrażają pogląd, że małzonek z bigamicznego małżeństwa może wystąpić w charakterze pełnomocnika w sprawie rozwodowej małżonka o rozwiązanie pierwszego małżeństwa.

Małzonek może być pełnomocnikiem drugiego z małżonków:

- w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa oraz
- w sprawach o unieważnienie małżeństwa,

jeśli powództwo zostało wytoczone przez prokuratora lub osobę trzecią przeciwko obojgu małżonkom

Występowanie w charakterze pełnomocnika procesowego osoby, która nie może być pełnomocnikiem, oznacza brak należytego umocowania, powodujący nieważność postępowania (art. 379 pkt 2 KPC)- uchwała SN z dnia 8.7.2008 r., III CZP 154/07

Skutkiem przedłożenia ogólnego pełnomocnictwa do prowadzenia wszystkich spraw cywilnych w sprawie małżeńskiej jest uznanie pełnomocnika za nienależycie umocowanego, co stanowi przesłankę nieważności (art. 379 pkt 2 KPC) (Za M. Skibińską, w Meriut, s. 555)

W ramach postępowania odrębnego w sprawach małżeńskich mamy do czynienia z ograniczeniem zasady jawności. Ograniczenie to wynika z charakteru spraw małżeńskich, gdzie wielokrotnie poruszane są wątki osobiste i intymne.

Art. 427 [Posiedzenia] Posiedzenia odbywają się przy **drzwiach zamkniętych**, chyba że **obie strony żądają publicznego** rozpoznania sprawy, a **sąd uzna**, że jawność nie zagraża moralności.

Art. 154 [Rozwinięcie]

§ 1. Podczas posiedzenia odbywającego się przy drzwiach zamkniętych mogą być obecni na sali: strony, interwenienci uboczni, ich przedstawiciele ustawowi i pełnomocnicy, prokurator oraz osoby zaufania po dwie z każdej strony.

§ 2. Ogłoszenie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie odbywa się publicznie.

Rozpoznanie sprawy przy drzwiach zamkniętych nie wymaga wydania postanowienia.

Osobami zaufania mogą być krewni stron, ale także przedstawiciele organizacji społecznych/stowarzyszeń. Osoba zaufania nie ma prawa do przeglądania akt sprawy.

Art. 428

§ 1. Rozprawa odbywa się bez względu na niestawiennictwo jednej ze stron. Jednakże w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa powoda na pierwsze posiedzenie sądowe wyznaczone w celu przeprowadzenia rozprawy, postępowanie ulega zawieszeniu, chyba że prokurator popiera żądanie unieważnienia albo ustalenia istnienia lub nieistnienia małżeństwa.

§ 2. Podjęcie postępowania następuje na wniosek powoda, nie wcześniej jednak niż po upływie trzech miesięcy od dnia zawieszenia postępowania. W razie niezgłoszenia takiego wniosku w ciągu roku po zawieszeniu, sąd umorzy postępowanie. Umorzenie wywołuje takie same skutki, jak umorzenie postępowania zawieszonego na zgodny wniosek stron lub z powodu ich niestawiennictwa

- Zasada: rozprawa odbywa się bez względu na niestawiennictwo stron.

- Wyjątki:

Obligatoryjne zawieszenie- nieusprawiedliwione niestawiennictwo powoda na pierwszą rozprawę (*uwaga! W przypadku, gdy prokurator popiera żądanie unieważnienia lub ustalenia istnienia bądź nieistnienia małżeństwa postępowania nie zawiesza się)

- Fakultatywne zawieszenie- niestawiennictwo obu stron
- Jeżeli powód reprezentowany jest przez pełnomocnika i pełnomocnik stawia się na pierwsze posiedzenie- postępowania nie zawiesza się.
- Należy zwrócić uwagę, że ustawodawca nie daje pozwanemu żadnych możliwości co do podjęcia zawieszonego postępowania. Jedynym legitymowanym do złożenia wniosku o podjęcie jest powód.
- Wyżej wskazane umorzenie postępowania (tj. umorzenie spowodowane niezgłoszeniem przez powoda wniosku o podjęcie postępowania w ciągu roku po zawieszeniu) nie pozbawia powoda prawa do ponownego wytoczenia powództwa

Art. 429. [Środki przymusu wobec strony] Jeżeli strona wezwana do osobistego stawiennictwa nie stawia się bez usprawiedliwionych powodów na posiedzenie, sąd może skazać ją na grzywnę według przepisów o karach za niestawiennictwo świadka, **nie może jednak nakazać przymusowego sprowadzenia jej do sądu.**

- Sąd może wymierzyć grzywnę w wysokości do 3 tysięcy złotych (art. 163 KPC). Usprawiedliwienie niestawiennictwa odbywa się według reguł wskazanych w art. 275 KPC

Art. 430. [Zakaz przesłuchiwania] Małoletni, którzy nie ukończyli lat **trzynastu**, a zstępni stron, którzy nie ukończyli lat **siedemnastu**, nie mogą być przesłuchiwani w charakterze świadków.

- Zakaz ustanowiony w regulacji art. 430 KPC tj. zakaz przesłuchiwania małoletnich do 13 r. ż. oraz zstępnych stron do 17 r.ż. w charakterze świadków jest zakazem bezwzględnym. Zakaz ten nie dotyczy jednak wysłuchania informacyjnego, o którym mowa w art. 216¹ KPC. Ustawodawca wskazał w roztrząsanych postępowaniach odrębną dolną granicę wieku dla osób małoletnich. Jest to wyłom od regulacji ogólnej, zgodnie z którą nie może być świadkiem osoba niezdolna do postrzegania lub komunikowania swoich spostrzeżeń (art. 259 pkt 1 KPC).
- Ww. regulacja dotyczy **wspólnych zstępnych** stron- tj. ich wspólnych dzieci, wnucząt, dziecka jednego z małżonków przysposobionego przez drugiego małżonka, dziecka przysposobionego przez obojga małżonków. Zakaz nie obejmuje więc zstępnych tylko jednej ze stron postępowania.

Art. 216¹ [Wysłuchanie dziecka]

§ 1. Sąd w sprawach dotyczących osoby małoletniego dziecka wysłucha je, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala. Wysłuchanie odbywa się poza salą posiedzeń sądowych.

§ 2. Sąd stosownie do okoliczności, rozwoju umysłowego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka uwzględni jego zdanie i rozsądne życzenia.

Uznanie powództwa/ przyznanie okoliczności faktycznych

Art. 431. [Czynności dyspozytywne strony; podstawy wydania wyroku zaocznego]

W sprawach przewidzianych w rozdziale niniejszym nie można oprzeć rozstrzygnięcia wyłącznie na uznaniu powództwa lub przyznaniu okoliczności faktycznych. W sprawach tych nie stosuje się art. 339 § 2 (dot. domniemania prawdziwości twierdzeń powoda)

- Wyłączona zasada związania sądu uznaniem powództwa (art. 213 § 2 KPC)
- Wyłączenie zastosowania reguły wskazanej w art. 229 KPC: Nie wymagają również dowodu fakty przyznane w toku postępowania przez stronę przeciwną, jeżeli przyznanie nie budzi wątpliwości.
- sąd nie może wydać wyroku zaocznego tylko na podstawie przyjęcia za prawdziwe twierdzenia powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą- wyrok zaoczny jest możliwy w sprawach małżeńskich, ale tylko po przeprowadzeniu postępowania dowodowego. Na podstawie powyższego można więc sformułować tezę, że sąd ma obowiązek przeprowadzić postępowanie dowodowe w sprawach małżeńskich

Dowód z przesłuchania stron

- Zasada ogólna: Jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w przypadku ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów **może dopuścić dowód z przesłuchania stron** (art. 299 k.p.c.)
- Przy postępowaniu odrębnym ustawodawca zdecydował się natomiast na regułę odwrotną, tj. obligatoryjne przesłuchanie stron w sprawach o rozwód i separację, a w innych sprawach małżeńskich (tj. unieważnienie małżeństwa, ustalenie istnienia/nieistnienia małżeństwa) dopuszczenie takiego dowodu, o ile został on powołany przez jedną ze stron.

Art. 432. [Obligatoryjne przesłuchanie stron] W każdej sprawie o rozwód lub o separację sąd zarządza przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. W innych sprawach sąd nie może odmówić dopuszczenia takiego dowodu, jeżeli strona go powołała. Art. 302 § 1 stosuje się odpowiednio.

302 § 1 KPC

Gdy z przyczyn natury faktycznej lub prawnej przesłuchać można co do okoliczności spornych jedną tylko stronę, sąd oceni, czy mimo to należy przesłuchać tę stronę, czy też dowód ten pominąć w zupełności. Sąd postąpi tak samo, gdy druga strona lub niektórzy ze współuczestników nie stawili się na przesłuchanie stron lub odmówili zeznań.

- Sąd może wprowadzić przeprowadzić dowód z przesłuchania tylko jednej strony, jednak warunkiem jest aby przesłuchanie drugiej było niemożliwe. Ograniczenie dowodu do przesłuchania jednej strony w sytuacji, gdy przesłuchanie drugiej było możliwe, stanowi naruszenie zasady równouprawnienia stron- wyrok SN z 8.2.2002 r., sygn. CKN 672/00

Art. 433. [Treść protokołu] Protokół rozprawy powinien zawierać oświadczenie małżonków co do liczby, wieku i płci dzieci żyjących, stosunków majątkowych i zarobkowych obu małżonków, szczególnych obowiązków utrzymania osób niebędących ich wspólnymi dziećmi oraz co do treści umowy majątkowej, jeżeli małżonkowie umowę taką zawarli.

- Dodatkowe wymogi (wskazane w treści art. 433 KPC)
- Plus podstawowe elementy z art. 158 KPC

Art. 434 Sąd może zarządzić przeprowadzenie przez wyznaczoną osobę wywiadu środowiskowego w celu ustalenia warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron.

- wywiad środowiskowy w sprawach małżeńskich nie jest obligatoryjny. Zazwyczaj decyzja co do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego zapada wtedy, gdy strony nie są w stanie uzgodnić sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi.
- Wywiad środowiskowy nie może zastąpić postępowania dowodowego!

Art. 435. [Skuteczność wyroku]

§ 1. Wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich.

§ 2. Nie dotyczy to części orzekającej o prawach i roszczeniach majątkowych poszukiwanych łącznie z prawami niemajątkowymi.

- rozszerzona skuteczność wyroku (np. osoba A może zawrzeć związek małżeński z osobą B, która jest osobą rozwiedzioną)
- erga omnes w części orzekającej o prawach niemajątkowych
- Wyłączenie rozszerzonej skuteczności w przypadku części orzekającej o prawach i roszczeniach majątkowych- np. sposób korzystania z mieszkania
- Uwaga: niektórzy przedstawiciele doktryny stoją na stanowisku, że rozstrzygnięcie o kosztach utrzymania i wychowania dziecka wchodzi w zakres par. 1, nie 2!

Sprawy o rozwód i separację

Art. 436. [Skierowanie do mediacji]

§ 1. Jeżeli istnieją widoki na utrzymanie małżeństwa, sąd może skierować strony do mediacji. Skierowanie to jest możliwe także wtedy, gdy postępowanie zostało zawieszone.

§ 2. Przepisy o mediacji stosuje się odpowiednio, z tym że przedmiotem mediacji może być także pojednanie małżonków.

§ 3. (uchylony).

§ 4. Jeżeli strony nie uzgodniły osoby mediatora, sąd kieruje je do stałego mediatora posiadającego wiedzę teoretyczną, w szczególności posiadającego wykształcenie z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii lub prawa oraz umiejętności praktyczne w zakresie prowadzenia mediacji w sprawach rodzinnych.

- Co do zasady, tylko wtedy gdy sąd stwierdzi, że istnieją widoki na podjęcie próby wspólnego pożycia przez małżonków.
- Należy wskazać, że skierowanie stron do mediacji na podstawie art. 436 nie wymaga ich zgody. Zaznaczyć trzeba, że mediacja, o której mowa w art. 436KPC jest dobrowolna, tj. nieuczestnictwo w mediacji nie będzie wiązało się z negatywnymi skutkami procesowymi.
- Głównym i zasadniczym celem powyższej mediacji jest pogodzenie się małżonków- mediację z art. 436 KPC można określić więc jako mediację pojednawczą.
- Sposoby wszczęcia mediacji: na wniosek jednej ze stron, na podstawie umowy o mediację, na podstawie skierowania przez sąd
- Zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny, sąd powinien kierować strony do mediacji tylko wtedy, gdy wcześniej nie zostały podjęte próby mediacyjne na podstawie umowy o mediację.
- W ramach mediacji pojednawczej strony „nie mogą prowadzić rozmów dotyczących warunków rozstania oraz kwestii z tym związanych, choć efektem mediacji pojednawczej może być ustalenie, że strony zgodnie żądają orzeczenia rozwodu bez orzekania o winie stron” (Meritum)

Art. 445². [Skierowanie do mediacji] W każdym stanie sprawy o rozwód lub separację sąd może skierować strony do mediacji w celu ugodowego załatwienia spornych kwestii dotyczących zaspokojenia potrzeb rodziny, alimentów, sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi oraz spraw majątkowych podlegających rozstrzygnięciu w wyroku orzekającym rozwód lub separację*. Przepis art. 436 § 4 stosuje się odpowiednio.

*korzystanie ze wspólnego mieszkania, podział mieszkania, przyznanie mieszkania jednemu z małżonków

Powództwo wzajemne

Art. 439. [Niedopuszczalność powództwa wzajemnego i odrębnej sprawy]

§ 1. Powództwo wzajemne o rozwód lub o separację jest niedopuszczalne.

§ 2. W czasie trwania procesu o rozwód lub o separację nie może być wszczęta odrębna sprawa o rozwód albo o separację.

§ 3. Strona pozwana w sprawie o rozwód może jednak również żądać rozvodu albo separacji. Strona pozwana w sprawie o separację może również żądać separacji albo rozvodu

- Mąż pozwany w sprawie o rozwód nie może wytoczyć powództwa wzajemnego o rozwód
- Mąż pozwany w sprawie o separację nie może wytoczyć powództwa wzajemnego o separację
- Pozwany może natomiast wnieść powództwo wzajemne o unieważnienie lub o ustalenie nieistnienia małżeństwa- w tej sytuacji celowym byłoby zawieszenie postępowania o rozwód lub separację (unieważnienie małżeństwa lub ustalenie nieistnienia małżeństwa powodowałoby bowiem, że postępowanie w sprawie o rozwód lub separację stałoby się bezprzedmiotowe)
- Zakaz powództwa wzajemnego podyktowany jest identycznością przedmiotu procesu, niezależnie od tego, który z małżonków wniósł pozew

Pozwany może również żądać rozvodu albo separacji- w przypadku odmienności żądań małżonków (np. powód w ramach swojego żądania zawartego w pozwie żąda rozvodu, pozwany zaś żąda separacji), sąd bada w pierwszej kolejności dopuszczalność orzeczenia rozvodu- jest to żądanie dalej idące.

Art. 61². [Separacja a rozwód]

§ 1. Jeżeli jeden z małżonków żąda orzeczenia separacji, a drugi orzeczenia rozvodu i żądanie to jest uzasadnione, sąd orzeka rozwód.

§ 2. Jeżeli jednak orzeczenie rozvodu nie jest dopuszczalne, a żądanie orzeczenia separacji jest uzasadnione, sąd orzeka separację.

Pozostałe informacje

- Jeżeli sąd nabierze przekonania, że istnieją widoki na utrzymanie pożycia małżeńskiego, zawiesza postępowanie (jednokrotna możliwość)
- Jeżeli pozwany uznaje żądanie pozwu a małżonkowie nie mają wspólnych małoletnich dzieci, sąd może ograniczyć postępowanie dowodowe do przesłuchania stron.
- małżonek może dochodzić roszczeń alimentacyjnych od drugiego małżonka na wypadek orzeczenia rozwodu, jak również na wypadek orzeczenia separacji (na podstawie art. 60 KRO). Dochodzenie następuje przez zgłoszenie wniosku na rozprawie w obecności drugiego małżonka albo w piśmie, które należy doręczyć drugiemu małżonkowi- zarówno powód, jak i pozwany,
- w czasie trwania procesu o rozwód lub o separację nie może być wszczęta odrębna sprawa o zaspokojenie potrzeb rodziny i o alimenty pomiędzy małżonkami albo pomiędzy nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi (za okres od wytoczenia powództwa o rozwód lub o separację)
- Gdy sprawa o rozwód lub o separację jest w toku, nie może być wszczęte odrębne postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron lub o ustalenie kontaktów z nimi.
- W razie śmierci jednego z małżonków postępowanie w sprawie o rozwód lub separację umarza się

Integralność wyroku rozwodowego

Sprawa o rozwód jest w ujęciu przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego sprawą, w której nie chodzi wyłącznie o rozwiązanie małżeństwa, lecz sprawą, w której sąd rozstrzyga także o całości spraw rodziny. Takie ukształtowanie sprawy o rozwód realizuje przyjęte przez ustawodawcę założenie określane jako "zasada integralności wyroku rozwodowego" (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1970 r., III CZP 6/70, OSNCP 1971, nr 7-8, poz. 117). **Rozstrzygnięcia wyroku orzekającego rozwód pozostają w ścisłej łączności, która powoduje, że stanowią one nierozzerwalną całość. W związku z tym, mimo zaskarżenia tylko niektórych rozstrzygnięć - innych niż rozwiązanie małżeństwa - pozostałe, niezaskarżone rozstrzygnięcia, nie mogą się uprawomocnić.**

- Uchwała SN z 17.5.2007 r., III CZP 43/07

Można sformułować wniosek, że zasada integralności wyroku rozwodowego ma pełne zastosowanie do roszczeń procesowych o charakterze osobistym, które nie mogą być dochodzone w innym postępowaniu niż postępowanie odrębne w sprawie o rozwód (np. roszczenie o orzekanie lub zaniechanie orzekania o winie). W przypadku roszczeń majątkowych dotyczących podziału majątku wspólnego, eksmisji lub podwyższenia alimentów na rzecz wspólnych małoletnich dzieci zasada integralności wyroku rozwodowego nie obowiązuje. We wszystkich tych przypadkach istnieje możliwość dochodzenia roszczeń w innym postępowaniu, nie można zatem twierdzić, że stanowią one integralną część wyroku rozwodowego. Włączenie wymienionych spraw do kognicji sądu orzekającego w sprawie o rozwód podyktowane jest względami ekonomiki procesowej. (...)

- tamże.

Konsekwencja- brak zasady reformationis in peius, czyli zasady, zgodnie z którą sytuacja osoby wnoszącej apelację nie może ulec pogorszeniu w drodze wyroku II instancji.

Sprawy o unieważnienie małżeństwa

- Tylko w drodze orzeczenia sądu (zakaz ugody)

Legitymacja czynna

Legitymacja czynna obojgu małżonków
•Wiek (gdy kobieta zaszła w ciążę- legitymację czynną będzie mieć tylko ona!) •Ubezważnowolnienie całkowite •Choroba psychiczna lub niedorozwój umysłowy •Powinowactwo •przysposobienie

Każdy, kto ma interes prawny
•Bigamia •pokrewieństwo

prokurator/RPO
•Wiek •Ubezważnowolnienie całkowite •Choroba psychiczna lub niedorozwój umysłowy •Powinowactwo •przysposobienie •Bigamia •Pokrewieństwo •Wady oświadczeń woli •Wady pełnomocnictwa

Legitymacja bierna

Powództwo wytoczone przez współmałżonka

- Drugi z małżonków

Powództwo wytoczone przez inną osobę/ prokuratora/RPO

- oboje

Wady oświadczeń woli- legitymacja czynna przysługuje osobie składającej oświadczenie

Wady pełnomocnictwa- legitymacja czynna przysługuje mocodawcy

- Jeżeli jeden z małżonków nie żyje- sąd ustanawia kuratora (art. 447 k.p.c.)- unieważnienia małżeństwa po śmierci jednego z małżonków można żądać tylko w przypadku bigamii lub pokrewieństwa!

- Dodatkowy odpis

Art. 449. [Pozycja prokuratora]

§ 1. W sprawach o unieważnienie albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa odpis pozwu doręcza się prokuratorowi i zawiadamia się go o terminach rozprawy.

Art. 20. [Zła wiara małżonka]

§ 1. Orzekając unieważnienie małżeństwa, sąd orzeka także, czy i który z małżonków zawarł małżeństwo w złej wierze.

§ 2. Za będącego w złej wierze uważa się małżonka, który w chwili zawarcia małżeństwa wiedział o okoliczności stanowiącej podstawę jego unieważnienia.

POSTĘPOWANIE ODRĘBNE

W sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi

Zakres przedmiotowy

o ustalenie pochodzenia dziecka,

- Ustalenie ojcostwa,
- Ustalenie macierzyństwa,

O zaprzeczenie pochodzenia dziecka,

- Zaprzeczenie ojcostwa,
- Zaprzeczenie macierzyństwa (nie dopuszczalne po śmierci dziecka),

o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa (nie dopuszczalne po śmierci dziecka),

o rozwiązanie przysposobienia.

W sprawach między rodzicami a dziećmi właściwym sądem jest sąd rejonowy (art. 17 pkt 1 KPC)

Legitymacja

Powództwo o ustalenie ojcostwa	Powód	Pozwany
	Dziecko albo matka dziecka	Domniemany ojciec/ kurator
	Domniemany ojciec dziecka	Dziecko i matka Dziecko, gdy nie żyje matka
	Prokurator wytaczający powództwo na rzecz dziecka	Domniemany ojciec dziecka/kurator
Powództwo o zaprzeczenie ojcostwa	Powód	Pozwany
	matka dziecka	Mąż matki i dziecko Dziecko, gdy nie żyje mąż
	Mąż matki	Dziecko i matka Dziecko, gdy nie żyje matka
	Pełnoletnie dziecko	Mąż matki i matka Mąż, gdy matka nie żyje
Powództwo o ustalenie macierzyństwa	Powód	Pozwany
	Dziecko	Matka/ kurator
	matka	Dziecko
	Prokurator wytaczający powództwo na rzecz dziecka	matka/kurator
Powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa	Powód	Pozwany
	dziecko	Kobieta wpisana w akcie urodzenia jako matka/kurator
	matka	Kobieta wpisana w akcie urodzenia jako matka/kurator i dziecko Dziecko, gdy nie żyje kobieta
	Kobieta wpisana w akcie urodzenia jako matka	Dziecko i kobieta...
	Mężczyzna, którego ojcostwo zostało ustalone z uwzględnieniem macierzyństwa kobiety...	Mąż matki dziecka/kurator, gdy ten nie żyje i dziecko i matka (jeśli żyje)
	prokurator	Kobieta wpisana w akcie urodzenia jako matka i mężczyznakurator i dziecko

Powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania	powód	pozwany
	Mężczyzna, który uznał ojcostwo	Matka i dziecko Dziecko, gdy matka nie żyje
	matka	Dziecko i mężczyzna, który uznał ojcostwo Dziecko, gdy mężczyzn... nie żyje
	dziecko	Matka i mężczyzna... Mężczyzna, gdy matka nie żyje kurator
	prokurator	Dziecko i mężczyzna, który uznał ojcostwo i matka (jeśli żyje)

Powództwo o rozwiązanie przysposobienia	powód	pozwany
	przysposabiający	przysposobiony
	przysposobiony	przysposabiający
	prokurator	Przysposabiający i przysposobiony

W sprawach między rodzicami a dziećmi stosujemy odpowiednio

- Art. 426 KPC- pełnomocnictwo szczególne
- Art. 429 KPC- możliwość nałożenia grzywny na stronę
- Art. 431 KPC- zakaz oparcia rozstrzygnięcia wyłącznie na uznaniu powództwa lub przyznaniu okoliczności faktycznych. W sprawach tych nie stosuje się art. 339 § 2.
- Art. 434 KPC- możliwość przeprowadzenia wywiadu środowiskowego
- Art. 435 KPC- rozszerzona skuteczność wyroku

Odrębności postępowania:

- W sprawach o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa matka i ojciec dziecka mają zdolność procesową także wtedy, gdy są ograniczeni w zdolności do czynności prawnych, jeżeli ukończyli lat szesnaście.
- Powództwa wzajemne w sprawach o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka/ ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa są niedopuszczalne
- Rozprawa odbywa się bez względu na niestawiennictwo stron
- 456- przypadki zawieszenia i umorzenia postępowania
- 456 [1] – konsekwencja braku legitymacji czynnej ojca przy ustaleniu macierzyństwa/ zaprzeczeniu macierzyństwa (zawiadomienie mężczyzny o toczącym się postępowaniu poprzez doręczenie odpisu pozwu)

POSTĘPOWANIE ODRĘBNE

W sprawach o naruszenie posiadania

Art. 478. [Zakres badania] W sprawach o naruszenie posiadania sąd bada jedynie ostatni stan posiadania i fakt jego naruszenia, nie rozpoznając samego prawa ani dobrej wiary pozwanego.

Art. 479. [Niedopuszczalność powództwa wzajemnego] W sprawach o naruszenie posiadania powództwo wzajemne nie jest dopuszczalne.

Art. 344 KC [Ochrona posesoryjna]

§ 1. Przeciwnie temu, kto samowolnie naruszył posiadanie, jak również przeciwnie temu, na czyją korzyść naruszenie nastąpiło, przysługuje posiadaczowi roszczenie o przywrócenie stanu poprzedniego i o zaniechanie naruszeń. Roszczenie to nie jest zależne od dobrej wiary posiadacza ani od zgodności posiadania ze stanem prawnym, chyba że prawomocne orzeczenie sądu lub innego powołanego do rozpoznawania spraw tego rodzaju organu państwowego stwierdziło, że stan posiadania powstały na skutek naruszenia jest zgodny z prawem.

§ 2. Roszczenie wygasa, jeżeli nie będzie dochodzone w ciągu roku od chwili naruszenia.

Podstawowe informacje

- Właściwość rzeczowa: tylko sądy rejonowe bez względu na WPS
- Legitymacja czynna: posiadacz rzeczy- OSTATNII!
 - posiadacz samoistny
 - posiadacz zależny
- Legitymacja bierna: osoba samowolnie naruszająca posiadanie, osoba na której rzecz posiadanie zostało naruszone
- Czas na wniesienie powództwa: rok od chwili naruszenia posiadania
- Sąd nie bada zgodności posiadania ze stanem prawnym (chyba że istnieje prawomocne orzeczenie sądu lub innego powołanego do rozpoznania tego typu spraw organu, w ramach którego jest stwierdzone, że stan posiadania powstały na skutek naruszenia jest zgodny z prawem)
- Powód musi udowodnić fakt posiadania (nie prawo) oraz fakt samowolnego naruszenia posiadania
- Naruszenie posiadania- każde działanie, które prowadzi nie tylko do uniemożliwienia, ale także do utrudnienia posiadaczowi korzystania z rzeczy w nieskrępowany sposób
- W procesie posesoryjnym pozwany nie może bronić się zarzutem, że posiadanie powoda, było bezprawne
- sąd może: nakazać przywrócenie posiadania, zakazać podejmowania działań zakłócających posiadanie, nakazać zaprzestania zakłóceń w jego wykonywaniu (w zależności od wskazanego żądania w pozwie)
- Powodowi, który uzyskał posiadanie w ten sposób, że pozbawił samowolnie posiadania pozwanego, a następnie je utracił na skutek samowoli pozwanego, dokonanej przed upływem terminu do wytoczenia powództwa posesoryjnego, przysługuje ochrona posesoryjna z art. 344 KC i art. 478 i 479 KPC (por. uchw. SN z 23.11.1959 r., I CO 21/59)
- Z chwilą gdy osoba, która pozbawiła posiadacza władztwa nad rzeczą, sama to władztwo utraciła, przestaje być legitymowana biernie, a wytoczone przeciw niej żądanie staje się bezprzedmiotowe (wyr. SN z 7.7.1995 r., I CRN 52/95)
- Nie można dochodzić jednym pozwem roszczenia posesoryjnego i roszczenia o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną naruszeniem posiadania (orz. SN z 29.8.1952 r., C 668/52)

KAZUS

Sylwia i Łukasz poznali się w Jarocinie. Po kilku latach spędzonych wspólnie postanowili sformalizować swój związek. Ze względu na styl życia Łukasza małżeństwo nie mogło zostać zawarte w wyznaczonym przez parę terminie.

Rodzice Łukasza postanowili złożyć wniosek o ubezwłasnowolnienie częściowe swojego syna, powołując się na fakt, że jego uzależnienie od różnego rodzaju używek jest na tyle wysokim zagrożeniem dla jego interesów, że konieczna jest interwencja sądu.

Sąd wydał postanowienie o ubezwłasnowolnieniu częściowym Łukasza.

Po dwóch turnusach w MONARze, Łukasz postanowił zmienić swoje życie. Wraz z Sylwią powrócili do snucia planów o wspólnej przyszłości.

Para wystąpiła do sądu o wyrażenie zgody na zawarcie małżeństwa i zgodę tę uzyskała.

Para zawarła związek małżeński w kwietniu 2018 roku. Jednakże już w lipcu tego samego roku Łukasz przestał uczęszczać na spotkania AA, odmawiał wizyt u terapeutów, wrócił do poprzedniego stylu życia.

Pewnego dnia stwierdził, że skoro jego żona i tak wyprowadziła się z domu, a ich relacje pogorszyły się znacząco (nie odpisuje mu na SMS-y) to nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia.

We wrześniu 2018 r. do Sądu Okręgowego w X trafił pozew o rozwód, gdzie pozwaną była Sylwia.

Rozstrzygnij, co powinien zrobić sąd.

KAZUS

Jan i Maria byli szczęśliwym małżeństwem. Jednakże z powodu problemów zdrowotnych Jana, para nie mogła mieć dzieci. Po rozmowach z wieloma specjalistami, małżeństwo zdecydowało się na procedurę medycznie wspomaganą prokreacji.

Po trzech miesiącach od urodzenia się Jacka, syna Jana i Marii, Jan stwierdził, że nie pasują mu zmiany, jakie zaszły w jego życiu. Wyprowadził się z domu i w obawie przed wizją wysokich alimentów wytoczył powództwo o zaprzeczenie ojcostwa.

Pytanie: Czy powództwo Jana może być uwzględnione przez sąd?

Art. 67. [Sposób zaprzeczenia ojcostwa]Zaprzeczenie ojcostwa następuje przez wykazanie, że mąż matki nie jest ojcem dziecka.

Art. 68. [Niedopuszczalność zaprzeczenia ojcostwa dziecka poczętego w wyniku procedury medycznie wspomaganą prokreacji]Zaprzeczenie ojcostwa nie jest dopuszczalne, jeżeli dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznie wspomaganą prokreacji, na którą mąż matki wyraził zgodę.

Art. 75¹. [Uznanie ojcostwa dziecka urodzonego w następstwie procedury medycznie wspomaganą prokreacji]**§ 1.** Uznanie ojcostwa następuje z dniem urodzenia się dziecka także wtedy, gdy przed przeniesieniem do organizmu kobiety komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo zarodka powstałego z komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo z dawstwa zarodka mężczyzna oświadczy przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, że będzie ojcem dziecka, które urodzi się w następstwie procedury medycznie wspomaganą prokreacji z zastosowaniem tych komórek albo tego zarodka, a kobieta ta potwierdzi jednocześnie albo w ciągu trzech miesięcy od dnia oświadczenia mężczyzny, że ojcem dziecka będzie ten mężczyzna.

§ 2. Oświadczenia są skuteczne, jeżeli dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznie wspomaganą prokreacji, o której mowa w § 1, w ciągu dwóch lat od dnia złożenia oświadczenia przez mężczyznę.

§ 3. Jeżeli dziecko urodziło się po zawarciu przez matkę małżeństwa z innym mężczyzną niż ten, który uznał ojcostwo, przepisu art. 62 nie stosuje się.

§ 4. Przepisów art. 73 § 1 i 4 oraz art. 74 nie stosuje się.

Art. 81¹. [Ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa w przypadku procedury medycznie wspomaganą prokreacji]W przypadku gdy uznanie ojcostwa nastąpiło na podstawie art. 75¹, ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy dziecko nie urodziło się w następstwie procedury medycznie wspomaganą prokreacji, o której mowa w art. 75¹ § 1.

KAZUS

Małgorzata i Michał- niegdyś zgodne małżeństwo- po wyborach parlamentarnych w 2015 roku przestali się do siebie odzywać. Odmienności zapatrywań politycznych były na tyle znaczące, że doprowadziły do rozkładu pożycia małżonków.

Michał postanowił rozpocząć nowy etap swojego życia. W lutym 2019 r. złożył do sądu pozew, w którym żądał orzeczenia separacji. Pozwana natomiast w odpowiedzi na pozew zażądała orzeczenia rozwodu. Jak powinien orzec sąd?